

relevantnoj literaturi i arhivskoj građi, a autori na kraju donose pet povijesnih izvora u obliku faksimila.

Posljednji članak *Ukradeni grad – o progonstvu Iloka i Iločana* (317-339), koji tematizira uzroke, tijek i obilježja progonstva ne-rpskoga stanovništva iz grada Iloka, djelo je Nikoline Vuković. Autorica uporište za svoja razmišljanja pronalazi u relevantnoj literaturi, periodici koja se izdaje u obrađivanome razdoblju te izvorima iz Hrvatskoga memorijalno dokumentacijskog centra Domovinskog rata.

Nadalje se u godišnjaku, u dijelu *Historiografija u prijevodu*, nalaze tri relativno kratka članka prevedena na hrvatski jezik, a djelo su strane historiografije. Tu se nalaze članci *Rijeka Noar u Strabonovoj Geografiji* autorice Marjete Šašel Kos, *Presuda sarajevskog kadije iz 1613. godine: svojedobno tumačenje načela zimma* autora Antala Molnara i članak *Novo djelo o poslijeosmanskoj Baranji* autorice Marte Fata.

U godišnjaku se također nalazi i jedan *In memoriam*, koji je u čast doktoru Ljubomiru Antiću napisao Mato Artuković, a naslovljen je *Dr. Ljubomiru Antiću u spomen*. Poglavlje *Kronika* donosi kratko izvješće o čijemu sadržaju govori sâm naslov *Druga dodjela Nagrade Podružnice mladim povjesničarima*, koji je također potpisao Mato Artuković. U godišnjaku je predstavljen i istraživački projekt Podružnice o antropizaciji šuma u Slavoniji, koji također potpisuje već spomenuti Mato Artuković. Na kraju godišnjaka nalazi se šesnaest prikaza i osvrta.

Tomislav Smolčić

Međunarodni znanstveni skup Jubileji svetoga Vlaha – poticaj suvremenim znanstvenim promišljanjima (Dubrovnik, 21. i 22. listopada 2016.)

Dvije velike i za Dubrovnik važne obljetnice obilježile su 2016. godinu: 1700 godina od mučeništva sv. Vlaha, zaštitnika grada Dubrovnika, i 600. obljetnica dubrovačkoga Propisa o ograničenju prodaje robova. Dubrovačka je biskupija stoga važne obljetnice obilježila organiziranjem međunarodnoga znanstvenog skupa pod naslovom *Jubileji svetoga Vlaha - poticaj suvremenim znanstvenim istraživanjima*, s ciljem teološkoga i povijesnoga promišljanja o obljetnicama kroz tematske blokove koji su razrađivali pitanja mučeništva i ropstva. Organiziran pod visokim pokroviteljstvom predsjednice Kolinde Grabar-Kitarović, Dubrovačke biskupije i grada Dubrovnika skup je održan 21. i 22. listopada 2016. godine u samome gradu Dubrovniku.

Nakon uvodnih pozdravnih govora biskupa Mate Uzinića, gradonačelnika Andre Vlahušića, župana Nikole Dobroslavčića i prorektora za međunarodnu suradnju Sveučilišta u Dubrovniku Martina Lazara, Božo Goluža je kao prvi izlagač otvorio skup predavanjem koje je obrađivalo teologiju mučeništva i njegovo značenje za Crkvu (*Mučeništvo kao jedno od obilježja prvih kršćanskih vremena*) kroz analizu zapisa crkvenih otaca o obilježjima i vrlinama mučenika. Nella Lonza svojim je predavanjem (*Pravnopovijesna interpretacija dubrovačkog propisa iz 1416. o "ograničenju prodaje robova"*) objasnila kako je srednjovjekovno ropstvo bio legalan pravni institut te da odredba iz 1416. nije bio prvi propis koji se bavi ograničenjem trgovine robljem nego se slične odredbe susreću još u 14. stoljeću, a njihov je cilj bio ukloniti zloporabe u trgovini robovima. Odredba o ograničenju nije ukinula ropstvo, ali ono od tada više nije masovan fenomen na području Republike. O fenomenu mučeništva u suvremenome kontekstu govorio je Petar Palić (*Mučeništvo*

– *izraz ljubavi ili posljedica fanatizma*) nastojeći ispraviti iskrivljeno shvaćanje pojma mučeništva. Ono je izraz ljubavi i čin vjere, koje se odražava i u samome značenju grčke riječi *martyr* – svjedok.

Čovjek slika Božja – temelji kršćanske antropologije naslov je izlaganja Antona Tamaruta. Istina da su ljudska bića stvorena na sliku Božju nalazi se u središtu kršćanske objave te ona, kako objašnjava Tamarut, govori o čovjekovu dostojanstvu i slobodi. Izlaganje pod naslovom *Rob u familiji: rimski koncepti između Katona Starijeg i Plinija Mlađeg* održala je Bruna Kuntić-Makvić. Prikazan je pogled na ropstvo iz perspektive Katona Starijeg, Marka Terencija Varona i Lucija Junija Moderata Kolumele. Njihovi podatci ponajviše se odnose na robove koji su radili u polju s obzirom na to da su sva trojica pisala o praksi na ladanjskim dobrima. Autorica je predavanje zaključila Plinijem Mlađim iz čije prepiske saznajemo da se dobar rimski gospodar brinuo o robovima na svome imanju te je time dovela u pitanje uvriježeno mišljenje o izuzetno teškome i bijednome položaju robova u antičkome Rimu. Ivan Bodrožić obradio je *Kršćanstvo i ropstvo u kasnoj antici* te problematizirao kršćansko uvjerenje o naravnoj jednakosti i iskonskoj slobodi svih ljudi. Argumentira kako rano kršćanstvo nije moglo provesti socijalne strukturalne promjene, ali promjene koje su bile moguće i koje su i provedene, dogodile su se u odnosima gospodara i robova. *Ranosrednjovjekovni oblici ropstva na teritoriju dubrovačke komune* naziv je izlaganja koje je na skupu održao Ilica Prlender napravivši poredbenu analizu Dubrovnika, Zadra i Splita, veličinu njihovoga obradivog područja te političkoga zaleđa koje ih okružuje. Zaključio je da je ropstvo u Dubrovniku imalo određenu socijalnu sigurnost jer je davalo sigurnost ugroženim skupinama.

Zdenka Janeković Römer održala je predavanje Štovanje sv. Stjepana Prvomučenika u ranosrednjovjekovnom Dubrovniku: mučeništvo u temeljima grada. Istražila je bizantske korijene štovanja sv. Stjepana koji

su preneseni i u Dubrovnik, povijest crkve sv. Stjepana i kultove koji su bili vezani uz istu. Ustvrdila je da je ideal mučeništva bio temelj kršćanske zajednice koji se nalazi u samome začetku grada. Demografske i gospodarske aspekte trgovanja robljem na dubrovačkome području obradio je Zoran Perović (*Trgovina robljem u Dubrovniku, od kraja XIII. do XV. stoljeća*). Perović je ustanovio kako ljudi nisu bili najvažniji artikl, odnosno da trgovina robljem nije ekonomski imala veliku važnost, te stoga ograničenje iz 1416. godine nije osobito mnogo koristilo, ali niti štetilo dubrovačkoj ekonomiji. *Roblje u bosansko-dubrovačkim odnosima u razvijenom srednjem vijeku* izložio je Esad Kurtović. Prema autoru velik problem predstavljala je nelegalna trgovina robljem kao i trgovina zarobljenim katolicima i drugim slobodnim ljudima, što je potaknulo vlastodršce da ograničavaju tu trgovinu, a među inima posebice se ističe Hrvoje Vukčić Hrvatinić. Te su mjere početkom 15. stoljeća umanjile kupoprodaju roblja i definitivno ukinule prodaju slobodnih ljudi.

Radni dio drugoga dana skupa započeo je Josip Sopta (*Banka milosrđa – “mons pietatis” – kršćanski odgovor na dužničko ropstvo*). Osnovna funkcija banaka bila je pružanje pomoći ljudima srednjega sloja odnosno zanatlijama i ostalima da mogu nastaviti svoje poslove uz pomoć kredita s minimalnim kamatama. One se pojavljuju i u Dubrovniku u kojemu je prva banka osnovana na poticaj Stjepana Gradića te se izlaganjem pratio njezin povijesni razvoj. *Oporučno oslobađanje robova Pro anima u srednjovjekovnome dubrovačkom pravu* predmet je interesa Marka Petraka, koji je proučio dubrovačke oporuke i statutarne odredbe koje svjedoče o oslobađanju robova za *spas duše* te ukazao na moguću vezu instituta oslobađanja robova kao preteču odluke o ograničenju trgovine robljem iz 1416. godine. Problematiku ratnoga roblja i njihove profile, kao i strane zainteresirane za osmansko roblje, obradio je Domagoj Mardunić (*Ratno roblje: pravni status i sudbine zarobljenih Osmanlija u doba Kandijskog rata (1645.-1669.)*).

Drago Roksandić održao je predavanje naslovljeno *Ropstvo u Morejskom ratu na istočnoj obali Jadranskog mora (1684.-1699.): novi pristupi staroj temi*. Činjenica da u ovome ratu hrvatske zemlje prvi put postaju područje imperijalnih nadmetanja Osmanskoga Carstva, Mletačke Republike i Habsburgovaca, pridonijela je povećanju robovske populacije na ovim prostorima. Naglasio da u ovome razdoblju Mletačka Republika stvara sloj državnih robova koji su radili kao veslači na galijama. *Ropstvo u Osmanskom Carstvu: O slučajevima robova ugarskog, slavonskog i hrvatskog podrijetla zabilježanima u sidžilima sarajevskih kadija iz druge polovice 16. stoljeća* tema je koju je auditoriju prezentirala Kornelija Jurin Starčević. Ropstvo bilo vitalna institucija Carstva, a svoju je osnovu imalo u šerijatskome pravu prema kojemu se robom postajalo zarobljavanjem u ratu ili rođenjem, a rob nije smio biti musliman. Robovi su mogli steći visoke položaje u Carstvu, ali pod uvjetom da se konvertiraju na islam. Tako je među inima istaknula i Rustem-pašu, Hrvata koji je od roba došao do pozicije veli-

koga vezira. U središtu zanimanja Miroslava Bertoše su *ljudi bez gospodara* na sjevernome Jadranu (*Od plaćenika do paćenika*, Schiavi abbandonati, *ljudi bez gospodara u Sredozemlju i Jadranu – događaj na Cresu-Lošinju godine 1656.*) Kritičku interpretaciju književnih ostvarenja o ženskome ropstvu napravila je Slavica Stojan (*Vodopićeva Robinjica među hrvatskim književnim robinjama*). Uvidom u djelo Mate Vodopića dobiva se uvid i u dojam povijesnih događaja koji su ostavili u svijesti dubrovačkih stanovnika, a koje je dramatičar mogao doznati svojim djelovanjem u narodu kao svećenik.

Uspjeh ovoga znanstvenog skupa, koji je nastojao, a možemo reći da je u tome i uspio, dostojno i na višoj znanstvenoj razini obilježiti obljetnice sv. Vlaha zasigurno će se ogledati u novim pogledima i razumijevanju pitanja mučeništva i ropstva, kojemu je uvelike doprinio njegov interdisciplinarni karakter.

Jelena Pavković i Tomislav Smolčić